

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
" pol leta	3 "	20 "
" četert leta	1 "	70 "
" mesec	—	60 "

Po pošti:

Za celo leto	7 for.	50 kr.
" pol leta	3 "	80 "
" četert leta	2 "	— "
" mesec	—	70 "

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; več pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

t. 97.

V Celovcu v saboto 16. decembra 1865.

Tečaj I.

Nova politična razdelitev posamnih dežel.

Med predlogi, ktere je visoka vlada deželnim zborom sporočila, nahaja se tudi osnova, kako naj se po vladni misli dežele v prihodnjem razdelé. Sedanje okrajne gosposke se odpravijo, mesto njih pa naj se napravijo okrožna glavarstva (Bezirkshauptmannschaften). Tako misli minister Belcredi sodne zadeve od političnih do celega ločiti; — tako misli velike stroške, ki se zdaj plačujejo za toliko uradnikov in ljudem davke od leta do leta zvišujejo, izdatno znižati; — tako misli dalje občine primorati, naj opravila svoja samostalno opravljajo in se političnega življenja in delovanja vadijo; — in slednjč tako misli dežele bolj in primernejši po narodnostih deliti v okroge.

Kako si mi slovenski federalisti mislimo dežele deliti in ktere stopinje si napraviti, znano je čestitim našim bravcem: Županije (Bezirksgemeinden), po katerih bi se mogle soseke in občine v svojih opravljenih samostalno in svobodno gibati, bile bi prva stopinja, druga pa deželna vlada ali deželni zbor, kakor zadeve nanesó.

Minister Belcredi ni naših misli in je volje, naj bi opravila tudi še zanaprej večidel obravnovali in reševali c. k. uradniki, ki so postavljeni pri okrožnih glavarijah. Zraven je pa po sedanjih občinskih postavi občinam toliko pa tako imenitnih in težavnih opravil izročeni, da jih župani sami obravnovati ne morejo, da bodo potem občine prisiljene, plačanih uradnikov si poiskati in imeti. Tako dobimo dvojno versto uradnikov: občinskih in cesarskih, kar na nobeno stran dobro ne kaže. Kar se število uradnikov s tem, da se odpravijo okrajne gosposke, zmanjša, na unej strani spet narašča, ker si jih bodo občine morale deržati. S tem se torej plačila ne bodo znižala, pa tudi birokracija

ne zaterla. Zatorej ne moremo pohvaliti tega vladinega predloga.

Pa vendar se nam dozdeva, da minister Belcredi meri sčasom tudi tje priti, kamor mi merimo — pa mi koračimo na ravnost do tega cilja in konca, on pa — po ovinkih. Naša misel je ta le. Občine, kakor so zdaj osnovane, ne bodo v stanu, vsa svoja opravila točno opravljati in uradnike, služabnike, beriče itd. plačevati. Sila kola lomi: primorane bodo torej, da se jih več manjših v eno veliko občino združi, da bodo kos spolnovati svojo nalogo. Še enkrat priterjamo, kar smo že tolikrat rekli: Najbolje kaže, ako se vse občine enega sedanjega političnega okraja v eno veliko občino, ktero po našem imenujemo županijo, pa vendar le tako združijo, da posame sosesko in občine v svojih zadevah popolnoma samostalnosti ne zgubé. Tako velike občine ali županije bodo lahko plačevale izučene in skušene uradnike, in sicer tem ložej, ako se tem županijam izročijo vse ali vsaj nekaj tistih opravil in plačil, ktere dozdej notarjem gredó.

Če pa imamo tako močne in tako izurjene županije, prašamo, čemu so po tem še okrajne glavarije in njeni uradniki? Odveč bode vsa ta naprava in od nas nasvetovana politična in sodna uravnava stopi sama od sebe v življenje.

V sedanjih naših razmerah je najbolj potrebno pa tudi edino mogoče, da si napravljamo velike, močne občine, najboljše po sedanjih okrajih, — drugo bode nam vse gotovo čas sam donesel. Cesar ne dobomo pri priči zdaj — dobomo prihodnjč: le poterpimo!

Zdaj pa še nekaj o politični razdelitvi koroške dežele posebej.

Na Koroškem se kaže najboljše, da se županije ali velike občine osnujejo po sedanjih političnih okrajih; le sledeče predmembe nasvetujemo.

Politični okraj: „Celovška okolica,“ naj razpade v te le županije:

- Županija Vetrinj, kamor bi spadale naslednje fare z 8378 prebivavci: Golšovo, Zihpolje, Bilčovs, Kotmaraves, Vetrinj, Hodišče, Skofiče, Otok in Sent-Rupret; županijski urad bi imel svojo stolico v Vetrinji.
- Županija Grabštanj, ki bi obsegala te le fare z 8086 dušami: Žrevec, Podkernos, Radišče, Pograd, Medgorje, Grabštanj, Sent-Peter, Tinje, Pokerče, Slovenji, Sent-Mihel in Sent-Jakop; županijski urad bi bil v Grabštanju.
- Županija Gospa sveta, ktera bi štela 7866 prebivavcev in sledeče fare: Sent-Tomaž, Timenco, Sent-Lipš, Otmanje, Sent-Mihel, Gospa sveta, Porače, Kernski grad in Sent-Jurje na pesku; županijska uradnja bi se napravila v Gospej sveti.
- Županija Možburg, kamor bi se prištevale sledeče fare s 7482 prebivavci: Dholica, Porače, Breza, Čanjče, Sent-Martin, Možburg, Tigerče, Radošče in Mali Sentvid; županijski urad bi stoloval v Možburgu.

Dalje bi se imel okraj Rožek, kakor je nekđaj bil, združiti v eno županijo. Ta županija Rožek bi štela 15,624 duš in bi obsegala te le fare: Na Zili, Bernca, Loče, Sent Štefan, Pečnica, Nadravi, Rožek, Sent-Jakop, Podgorjani, Sent-Il, Logaves, Dvor, Sent-Jurje na Stermcu, Gozdanje, Domačale, Skočidolje in Lipa. V Rožece bi bila županijska uradnja.

Slednjč naj se napravi županija Doljnodravberdce, ktera bi štela 12,449 prebivavcev s sledečimi farami: Sent-Janž, Sent-Lorenc, Labod, Doljnodravberdce, Guštanj, Fara, Kotlje, Libeliče in Černeče; županijski urad bi stoloval v Doljnodravberdca.

Besednik.

Za veliko trgovstvo med Slavjani je vzajemen pravopis potreben.

Mnoga se toži, da je trgovstvo med Slavjani v rokah inih ljudi, kteri čestokrat še slavjanski ne umijo in so naši prosveti ali omiki zdatni nasprotniki. Žali Bože! to je istina a ne po vsem. Neko trgovstvo, to je tako, ktero v svojem kraji pridelke po nizki ceni nakupuje in shranjuje, potem pa zopet med ravno tisto ljudstvo, toda po zvišani ceni prodaja, tako trgovstvo je v rokah Slavjanov, ali ono še tega imena ne zasluži, in je le neka ostudna odertija, po kateri eni ljudje siromašijo, drugi se pa bogatijo in blagostanje se v obče ne boljša. Za tako trgovstvo še k nesreči družega potrebno ni, nego da ima človek malo ljubezni do bližnjega, veliko denarja in da zna sè svojim sosedom govoriti!

Drugo trgovstvo je pa tisto, ktero v ptujih ali bogatejih deželah preobilne pridelke,

kteri so pri nas pičli pa vendar močno potrebni, po nizki ceni nakupuje in jih neposrednje za mali denar v naše kraje spravlja ali pa koj pri nas preobilne kam v ine dežele prodaja in gotovi denar v naše kraje spravlja. Po takem trgovstvu nihče škode ne terpi, pa tudi blagostanje se po njem v obče zboljšuje. Za tako trgovstvo je pa vendar le več potrebno, kakor znati sè svojim sosedom govoriti; tako trgovstvo je pa zdaj za res večidel v rokah ptujih ljudi, kteri se pri nas mastijo in nam pravijo, da smo „energieloses Volk“. Kako se je to zgodilo, da so zdaj le ptujci med nami veliki trgovci? Za veliko slavjansko trgovstvo mora biti človek, kakor za vsaktero ino, n. pr. laško ali nemško, izučen, da zna razne slavjanske časnike prebirati, z daljnimi slavjanskimi ljudmi občevati, od daljnih krajev blago naročati ali kje drugod ponujati, imeti mora tedaj urnost v slavjanski besedi, v slavjanskem čitanji in pisanji. Mi Slavjani se pa tega do zdaj izučiti nismo mogli; kajti naše trgovske kakor vsa druge šole bile so le na nemški podlagi osnovane, to je: človek se je moral in se mora najpred nemški izučiti potem še le pride na versto kaj družega za življenje potrebnega. Da! bile

so naše šole in so večidel še male in velike fabrike, v katerih se iz Slavjanov velika Nemčija stavi in to za naš lastni denar! Če se tudi kje kaj slovenščina uči, vendar to ni taka, kakoršna je za veliko slavjansko trgovstvo potrebna, ampak samo taka, da se kje pri Nemcih nakupljeno slabo blago med Slavjani prav drago prodaja! Kaj po takem poniaga, ako tudi slavjanski očetje svoje sinove v trgovske šole pošiljajo! Poptujčujejo se tam in še to malo, kar slovanščine od doma v šole prinašajo, pozablajo v šolah. Od tod prihaja, da, ako kdo v Ljubljano ali v kako drugo mesto med Slovani po kako reč po slovanski piše, zraven naročene reči skoraj vselej, (horribile dictu!) nemški račun dobi. Pa le čudno je to, da nekójim ljudem slovanski denar diši, ne pa tudi slovansko pisanje! Iz tega se pa tudi vidi, da je za slavjanskega očeta vse eno bilo, sina v šolo poslati ali ne, za slavjansko trgovstvo je bil za vselej zgubljen.

Nihče mi ne bo tajil, da je ravno ta nepedagoška osnova trgovskih in drugih šol kriva, da se še vedno semtertje ljudstvo kaj merzlo proti njim obnaša in da si v tej stvari nič kaj prav dopovedati ne da.

Avstrijsko cesarstvo.

„Strune, milo se glasite; milo pesmica žaluj!“ Taki glasovi donijo nam zdaj iz dunajskih centralističnih časnikov, ki ob enem razodevajo veliko žalost, pa tudi — vdanost. Iz kranjskega dež. zbora namreč jim je došla nepričakovana novica — afflavit ventus et dissipati sunt! — v Izraelu spremenilo se je vse veselje v neizmerno žalost! „Die Adressdebatte hat ein unerwartetes Ende genommen. Adresse verworfen! Der deutsche Michel hat nun wieder seine Haut zu Markte getragen. Die Deutschen haben nicht's von jener Schlauheit (!) in sich, welche die slavischen Völker doppelt sich anrechnen müssen, so oft sie den Anspruch erheben, Kulturvölker zu sein. In Slovenien ist grosser Jubel (to je gotovo in ni treba Nacetu dvomiti, da bi narod nad tako zmago zares vesel ne bil!). „Auch du Schloissnjg . . .? So verstand das Ministerium Šmerling seine Männer zu wählen, dass sie nun die besten Diener des Ministerium's Belcredi sind!“ Tako piše med drugimi znani dunajski Nace, veliki štabni trompetar Šmerlingovega patenta in februarnih papirnatih idej, in kakor se kaže, prihajajo mu besede res iz serca, kajti nadjal se je gotovo kaj družega, ker je prej šaljivo govoril o nekih slabotnih Perunih ali gromovnikih in „Kolofoniumblitze,“ ki bodo brez vseh nasledkov. Tako so se centralisti zopet dobro spekli! Še to naj tu opomnimo, da se nam jako — smešno zdi, da staba baron Apfelter in prof Auersperg narodne poslance zavračala, češ, da nimajo dobrih namenov in da naj se proti nemštvu nikar preveč samopašno ne obnašajo. To je tista nemška „Schlauheit“ (zvižanost, katero pa Kuranda Slovanom oponaša), ki le naše gleda in meni, da se jej krivica godi, ako enkrat pravica zmaga in veljavo svojo zadobi. Živilni narodni poslanci!

Cesar je prišel z velikim spremstvom 12. t. m. v Buda-Pešto, kjer so ga kaj sijajno sprejeli. 14. se je pričel zbor, ki ima razsoditi o svoji in tudi naši prihodnosti. Tako imenovani stranki, zaupniška in sklepavna, se ste zedinili pod vodstvom Fr. Dečka, kar obeta kaj dobrega. Bog daj, da bi se res porazumili!

Zaupnica v českem zboru je bila z večino glasov (118) sprejeta — centralistom nova prilika, da se jočejo, roke sklepajo in tarnajo!

Piše se, da bode ministerstvo tudi ceno za telegrame znižalo, tako da bode stalo 20 besedi za 1. red: 60 kr., za 2.: 80 kr. in za 3.: 1 gld. 20 kr. Ta naredba bode spet prav prišla!

Zakaj pa tergovske in druge šole v Avstriji za Slavjane niso na slavjanski podlagi osnovane? Med inimi vzroki, koji so od vladine strani svoj začetek dobili, pa se od pedagoške strani zagovarjati ne dajo, je tudi ta, da se neumnemu ponemčevanju nihče ustavljal ni. Naši stanovi, koji bi se v tej reči oglašiti bili morali, stali so z malim izjemkom še vsi v ptujim taborju. Torej se je od vladine strani mislilo: „Qui tacet, consentire videtur, (et) volenti non fit injuria.“ Največ pa je kriv naš samo v Avstriji še zdaj na 5 delov razcepljeni pravopis, da so tergovske, tehniške pa realne šole za Slavjane le nemške, — na Laškem so laške, na Ogorskem pa ogerske. Ako bi bila hotla naša vlada tergovske in druge šolske knjige tudi na slavjanski podlagi osnovati, morala bi bila jih za vse avstrijsko-slavjanske pravopise vrediti, kar bi bilo pa naši državi veliko potroškov prizadelo. Knjige bi se bile morale čeznavadno drago prodavati in verh tega bi bile še vendar le malo koristile.

(Konec pride.)

Poljski „Čas“ piše, da bode grof Goluchovski za gališkega dež. namestnika izvoljen.

Hervaške zadeve so se že srečno poravnale. 13. t. m. je bila po ločitvi spet prva očitna seja. Zedinili pa so se, da se volijo novi zbornični častniki (2 podpovednika in 2 notarja) in da se banskim predsednikom njihove pravice ne poterdijo več. Za notarja ali bilježnika sta izvoljena gg. Lovrič in Car. Kard. Havlik je poverednik zboru. — Nadjamo se, da pojde zdaj vse srečno izpod rok!

Dežele notranje-avstrijske.

□ **V Celoveu.** (Kaj pravi ljudstvo k adresi? Vreme tukaj.) Komej je dobro teden preteklo, kar je bil v našem dež. zboru razgovor o adresi in se je s strašnim protestom zoper vladino delovanje končal, — kaj mislite, ljubi bravci, kaj k temu ljudstvo pravi? Gotovo menite, da je tudi ono tako navdušeno in tacihi misli, kot so nekteri nemški pisarji in poslanci v zboru. Pa motite se, če tako mislite! Ta čas smo imeli priliko z marsikterim poštenim in pravičnim Nemcem (ki ve, kaj in zakaj je nemška omika) in Slovincem o tem govoriti, ki so pa eden spred drugega vse to nespametno početje obsodili ter rekli, da jim je po volji, kar ministerstvo dela. Pozor tedaj! — Vreme je zdaj merzlo pa lepo. Snega še ni nič.

Iz Verbe B. (Belaška volitev). Slava rožeškimi volivcem! Volili so kakor en mož svojega ljubljeneja predstojnika g. Jož. Pucherja. 11. decembra se je v Belace zbralo 66 volivcev, ktere sta nemška poslanca, gg. Kasin in Göc, lovila in jim pravila, da je volja c. k. deželnega poglavarja, naj se ne voli noben uradnik, duhovnik ali pa pravdnik. Slovinci, ki so v mislih imeli voliti svojega c. k. predstojnika, vedeli so, kam pes tace moli. Nekteri Slovinci iz belaškega okraja so menda po tem res odstopili od svojega kandidata in pri 1. volitvi je dobil fužinar Holenia Franc 24, Pucher 21 in Walter 19 glasov. Vsi rožeški volivci so torej volili Pucherja, in še trije iz belaškega okraja so se jim pridružili.

Preden začno drugič voliti, odstopi Holenia od svoje kandidature in prepusti vse svoje glase Walterju; tudi je rožeški župan g. Bernold pismo imel, v katerem Pucher volivcem piše, da mu je najljubše, ako ga ne volijo; če se pa vendar zgodi, naj vedo, da poslanstva ne prevzame, ako se ne izvoli koj precej pri prvi volitvi. Po tem torej se je že vedelo, kaj da bode. Poskusijo se pri 2. volitvi in Walter dobi 49, Pucher pa 13 glasov.

Po dokončanej volitvi je g. Walter nagovoril svoje volivce in jim pravil, da bode ta volitev c. k. namestniku v Celoveu gotovo po volji in konča svoj govor s temi le besedami: „Alita g. Kasin in g. Götz!“ Vse je debelo gledalo.

Nič ne de, ljubi Rožani! da Vam je spodletela in da ni obveljala Vaša; — pa že to je velike hvale vredno, da ste glasovali vsi enoglasno; pa tudi to je dobro in lep nauk za Vas, da ste se že spet, že tretjič prepričali, kako čudno so volivni okraji seštemljeni: Denite Slovence vkup in Nemce vkup!

Iz Črnič. (Samomorca.) K tužnim glasom, ki se dan danes razlegajo po naših pokrajinah, naj še jaz pristavim žalosten prigodek, ki je pa že, bodi Bogu potoženo! to jesen drugi v naše okolici.

Bilo jo okoli sv. Martina, ko se je v fari pri jezeru nad Prevali nek pastir, še le 14 let star, za usnjati pas, ki ga je imel, na nekem drevesu obesil. Vzroka ni imel nikakoršnega, kakor svojo grdo jezarnost in togoto, ker bil je celo ljubček svojega gospodarja.

Od druge plati pa se pri tej prigodbi kaže, kako da je naše priprosto ljudstvo v stare

vraže zakopano, kajti od g. aktuarja, ki je bil o tej priliki na ogled odločen, hotel je nek kmet jermen, s katerim se je paglavec obesil, z dragim denarjem odkupiti, ali vsaj konec od njega imeti, rekši, ako se s kako tako stvarjo obešenca pokadi, neha vsak protin ali potgrom! Sedaj naj pa Kaiserfeld v Gradcu dokazuje, da Slovenec ni zemanjen, in drugo njegovo pajdaštvo naj na vse grlo za njim v enak rog trobi! Dela kažejo, — kakošne so še dan danes naše šole!? Ako je pa to nemška civilizacija, obdržite jo záse, nam dovolite pa drugo!

Komaj bilo je to nekoliko pozabljeno, končal si je zopet pred sv. Nikolajem ta dan nek fantalin, še le 25 let star, s tanko vrvico doma v očetovi hiši življenje. Kaj ga je prav za prav k temu nagnilo, ne ve se dobro. Sliši se pa, da se je semtrtje po krčmah dokaj zadolžil. Temu tudi ni čuda, ker na pondeljek po 1. adventni nedelji so on, njegov oče in njegova mati še le na jutro vsi vrtoglavi in podkurjeni domú prikrtili.

Obe ti prigodbi pač zadosti spričujete, kako zanikrna da je marsikje izreja celo v sedanjem veku, akoravno se s svojo omiko, učnostjo in izobraženostjo povsod tolikanj ponaša!

Iz Pohorja. 30. nov. Fr. Č. (Kaj narodni učitelji v labodski vladikovini zahtevamo?) Vsem Slovincem je treba omike in izobraženja, da se vseh ustavnih pravic in svoboščin državljanov udeležijo, pa tudi da dolžnosti in naloge ustavnih državljanov zvesto spolnujejo. Da pa se Slovinci bolj in bolj omikajo in izobražujejo, treba jim je boljših učnikov, boljših šol in boljših knjig.

Zato narodni učitelji v labodski vladikovini zahtevamo:

1.) Da se revni naš stan po okoliščinah zboljša.

Sedanje pičlo plačilo, ki je učiteljem po deželi pa tudi mestih po nestanovitnih dohodkih primerjeno, ni zadosti, da bi pravično živeti ali si za stare dni kaj prihraniti mogli. Veliko izmed nas bi si rado pošteno kaj pridobilo, pa nimamo prilžnosti; veliko bi rado pedagoških knjig, narodnih časnikov, pa sirotej je toliko dohodkov dobivamo, da komej sebe in svojo družino preživimo. Naši dohodki obstojijo le v tem, kar nam kmet prostovoljno od svojih pridelkov da, in pa v s krvavimi žulji zasluženi učnini.

2.) Da dobivamo svojo plačo iz kake denarnice.

Grdo in nepristojno je, ako moramo na koncu šolskega leta otrokom lističe deliti, da plačajo stariši šolski denar. Grdo in nepristojno je, ako moramo o šolskih praznikih z vrečo na herbtu od kože do kože zrnca prositi in zraven tega marsiktero grenko in debelo požreti, očitovaje nam, da smo dovolj premožni ter nam ni treba beračiti po fari. Ako dobivamo svojo plačo iz kake denarnice, bo ovim napakam konec.

Kako to uravnati, kje potrebne pomoči dobiti, pretresa naj naš deželni zbor, ki to reč v rokah ima, ter predloži visokemu državnemu popečiteljstvu.

3.) Da je učiteljsko pripravnišče bolj narodno in praktično.

Prilavnišče v Mariboru je bilo do leta 1858 razun dveh pičlih uric na teden, v kojih se je slovenščina netemeljito učila, celó nemško. Prilavniški, prišedši v učiteljstvo, niso vedeli niti nemški niti slovenski učiti: nemški jih otroci niso razumeli, slovenski pa so le po domače govorili, in naših šol sveti namen! izrejati otroke v bogaboječé kristjane, zvezte državljané in čverste narodnjake, splaval je po vodi užzmernege morja narodne nevednosti. Tu pač velja pregovor: „Kar sam nimaš, ne moreš drugim dati!“

Še le 1859. leta, ko se je labodska stolnica prestavila v Maribor, prestrojili so nam

prezgodaj zamrli (oh! da je moralo tako biti!) knezovladika Slomšek, kojih imé je zapisano v zlatih knjigah slovenskih prvakov, učiteljsko pripravnišče v bolj narodno, kar je živ dokaz njihovega visocega narodnega duha. Tudi sedanji viši šolski nadzornik, prečastiti in občeljubljeni gosp. dr. Lovro Vogrin, podpirajo z vso močjo od Slomškega prestrojeno pripravnišče, kajti dobro vedó, da se le v milem maternem jeziku narod omika in izobražuje, in da po materni besedi ga stranski narodi spoštujejo ali pa zasmehujejo. Da pa mariborsko pripravnišče učiteljem in narodu koristi v narodnem oziru, treba je, da se pripravnikom ves uk daje v maternem jeziku in tako, da bodo v srcu čutili, kaj se pravi biti narodnim učiteljem, in bolj praktično, da bodo mladino primerno in ročno učiti in izobraževati znali. Ako se ne bomo bolj pridno omikovali v narodnem oziru, ostali bomo res zaplotniki, kakor nas je Haložan v 89. listu Slovenca krstil.

4.) Da se v naših početnicah uči samo v maternem jeziku.

Kolika težava je slovenske otroke učiti v tujem nemškem jeziku! Te nam priča vsakdanja skušnja. Otroci, ki hodijo po 6 — 7 ali že več let v šolo klopi gladit, tedaj dolga leta si nemščino v glavo zabijati, ne znajo naposled, ko iz šole stopijo, niti nemški niti slovenski: nemški doma med Slovenci hitro pozabijo, slovenski pa se malo ali celo nič niso učili. Odtod se razjasnuje, da tako slabo napredujemo z mladino. Tako je naša slovenska mladina za zlata leta mladosti ogoljufana in okradena. Naše početnice morajo narodne — pri nas slovenske biti, če se tudi vsi nasprotniki na glavo postavijo! To hoče Bog, svitli cesar in naša majka Slava!

5.) Da se sedanje potujčene knjige zavržejo in nove složijo, ali že obstoječe slovenske v vseh učilnicah po deželi vpelejo.

Tukaj omenjamo le slovnico. Ona razklada le nemška jezična vodila v slovenskem jeziku, ne pa slovenskih jezičnih vodil za materin jezik. Nimamo tedaj nobene slovenske slovnice za naše šole. žalostno!

Dragi mi sobratje! važno in krasno mesto imamo v naši državi; važno posebno v sedanjem veku. Nam je izročeno izobraženje mladine našega zanemarjenega, potlaččenega naroda; v naših rokah je ona mila mladina, za katero moramo osnovati boljšo bodočnost; v naših rokah je sreča in nada potemtva, na katero moramo zidati čast in slavo domovine in naroda slovenskega. Zato na noge!

„Ne bodimo zaspani,
Drugim rodom prodani!“

Ptuj 10. decembra 1865. V Ptujski čitalnici, kjer se je zdaj stalno gledališče napravilo, so sledeče zabave napovedane:

- 17. dec. 1865 bo šaloigra,
- 31. " " večerna zabava s tombolo,
- 7. jan. " " beseda s plesom,
- 14. " " " veliki ples v narodnem oblačilu,
- 21. " " " beseda s plesom in tombolo,
- 4. febr. " " " " " "
- 11. " " " veliki ples. " " "

V postu bo vsako drugo nedeljo gledališče, in celo zimo vsako sredo in soboto streljanje s pušicami (Bolzbüchsen).

Dr. Ivan Petovar,
tajnik.

V Ljubljani 12. decembra. J. Y. (Iz deželne zbor.) Jako zanimive bile ste 8. in 9. seja našega deželne zbor, kajti pokazati se je moralo v teh dveh sejah, spada li tudi res naš deželni zbor med nemške, kakor so vedno trdili protivniki naši, ali pa se je vkljub Šmerlingovemu volitnemu redu vendar le kaj predružalo? Boleti ju moralo vsacega domoljuba v srce, ko je čital, kako gotovo so že štetli vsi centra-

listični listi med svoje tudi naš deželni zbor, kako trdno prepričani so bili, da bode tril v en isti rog z največimi našimi protivniki in plesal, kakor mu bodo godli slavni doktorji na Dunaji in v Gradcu, kateri s svojo modrostjo hočejo osrečiti vso Avstrijo. In žalibog okolščine bile so take, da niso brez vzrokov tako gotovo postopali centralisti! Hud je bil boj, tem veselejša pa je zmaga, tem bolj osupnjeni so naši „frankfurterji.“ O prvej seji (8.) omenil sem Vam že zadnjič, povedati Vam hočem denes nekoliko še o drugej (9.). Govorili so v tej seji za adresno grof Auerspergovo gg. dr. Zupan in baron Apfaltrern, zoper njo v izvrstnem navdušenem govoru g. dr. Costa, in za prestop k dnevnemu redu g. baron Schloissnig in g. Mulej. Občinstva bilo je toliko kakor še nikoli, kar trlo se je po galeriji in zopet se je pokazalo očitno, da Ljubljana je slovensko mesto! Gromoviti dobro- in živio-klici spremljevali so g. dr. Costov govor in g. baron Schloissnigov predlog, v katerem je opominjal k zupanju do vlade, ter da naj vedno zvesta dežela kranjska ne meče kamnja nezavestnosti na pot, ktera je, kakor pravi septemberski manifest, prosta. G. dr. Costa govoril je tako izvrstno, da mi je res težko tukaj podajati odlomke iz njegovega govora, kajti zlata vredna bila je vsaka beseda, in poslušati so morali „adresanti“ take resnice, da so jih gotovo ušesa bolela. Priporočam vsakemu, naj prečita natanko vse govore, ktere so govorili naši poslanci pri tej debati. Dokazali so prav tehtno, da ne za ustavo je toliko tem „protestantom,“ timveč da čutijo, kako se podira poslopje nemške in nemškutarke samovlade. To je — kakor je izvrstno omenil g. dr. Bleiweis — grm, za katerem tiči zajec. Na očitane g. Dežmana, da se visoko povzdiguje narodno bandero, odgovoril je izvrstno g. dr. Costa, da brez narodnosti ne da se misliti blagostanje naroda, kajti brez poduka v narodnem duhu ni omike naroda in brez te tudi ne blagostanja. Nikdar pa, rekel je dalje, ne bomo zavetja iskali pod krilom nemškega orla, kateri hoče požreti vse narode; pod krilom avstrijskega orla, ki nosi na svojih prsih tudi grb naše dežele, pa se prosto razvija lahko tudi naša narodna zastava! — Hud dan je bil za g. Kromerja, skakal je kviško in rotli predsednike, da naj sprazni galerijo, ako ima kaj moči. Ko je g. baron Apfaltrern v svojem govoru bil tako predrzen, da je očital narodni stranki nepoštene „mahinacije,“ postal je tak hrup, siskanje in „oho“ med poslanci in poslušalci, da je vsakdo mislil, zdaj in zdaj bode g. Kromerja božjast zvila! Akoravno ni njegova skrb gledati na spolnovanje hišnega reda, planil je tako srdito kviško, da ga je celo njegov sosed in prijatelj g. Brolih moral pocukati za sukno, da se je ukrotil!

Konec vse debate pa je bil, da se je — kakor je že znano — prestopilo čez Auerspergov predlog k dnevnemu redu; zoper dnevni red glasovali so 3 c. k. uradniki: g. Kromer, Brolih in pl. Strahl; g. Derbič se je glasovanja zdržal! Tako so dobili centralisti, kakor v Brnu, tudi pri nas prepričanje, da je odklenkalo njih „gloriji,“ da vlada hoče imeti z narodi mir, ktere ga zdaj le oni sami kalijo. Da se bodo repenčili še nekaj časa, je gotovo, slednjič pa jim ne ostane vendar nič drugega, kakor da se privadijo te misli v svojo lastno korist.

Iz Trsta 11. dec. J. V. G. (Mestno svetovavstvo. Nov list. Slov. pridige. Vreme.) O delovanju našega mestnega svetovavstva, imajočega lastnost deželne zbor, ni dozdej nič kaj pisati, ker po nesreči ne slišimo še nič od njega. Ne vémo, kdaj da bo vendar začetek. Govorilo se je sicer tam že o marsikterih rečéh, o nobeni pa še ne, ki bi bila vsaj nekoliko

važna. Temu se tedaj ne more reči začetek. Kakor je že znano, volitva Kandlerja in Primožiča za tržaško okolico ni bila potijena. Volitva drugih poslancev namésto nju pa še ni razpisana. Čudno zarés! Déjo pa, da Kandler hoče po vsej sili biti izvoljen, morebiti za to, da brž ko bo mogoče kaj važnega opravi za Slovence tukajšnje okolice, o kateri je že marsikaj lepega in razveseljivnega pisal (!). Bomo videli, ali bo rés? — Gosp. Ivan Piano, učitelj slovenske šole pri sv. Ivanu v verdelski okrajni in prav priden gospod, bi rad izdaval v prihodnjem letu dvakrat na mesec list pod naslovom: „Ilirski Primorjan“ za slovensko ljudstvo. Namen je vse hvale vreden, in želéti je, da bi se izvršil. Ta list je zlasti za tukajšnje Slovence, pa tudi za druge, zelo potreben. Program se je že razposlal. Bomo videli, kako da bodo neki naši Slovenci svoje domoljubje in s tem svoje prizadétje za napredek slovenske narodnosti kazali (oznanili ga bomo o svojem času, če bo treba, tudi v nemških listih). Kakor slišim, bodo se vsi tukajšnji kméti, ki uméjo brati, radi naročili, in imajo vročo željo, da se ta list v Trstu na svitlo daje. — Kaj da premorejo lépe, krepke in ne predolge pridige primerne in pa kaj važnega zapopadka v domačem, glatkem in pa čisto slovenskem jeziku, prepričal sem se tukaj popolnoma. Pač veliko moč imajo! Videli sem namreč, da Slovenci celo tistih tukajšnjih okrajin, kjer bi jih človek imel za zelo poitalijancene, prav radi in obilno hodijo v cerkev, kadar se tam pridiguje v oménjenem jeziku. Ta cerkev je sv. Jakopa na tako imenovani „Reni novi“, ne dalječ od sv. Justa na lépi visočini. Cerkev je vsakokrat polna poslušavcev skovenskega naroda (kedar je pa v ravno tisti cerkvi italijanska pridiga, je pa prav malo ljudi v cerkvi.) Slava gospodu Dovanu, ki jih zna sè svojo mikavno, lépo in živo zgovornostjo k sebi vabiti, da ga pazljivo poslušajo! (tam . . . , kjer so po tem, kar sem slišal, celo žandarji mlade kmete v cerkev k pridigi zganjali, niso gotovo toliko opravili!). Sicer pa imamo vendar tukaj, hvala Bogu! še marsikterih drugih prav vrlih slovenskih pridigarjev. Temu precej podobno je pa po moji misli izdavanje knjig in listov za naše ljudstvo, kar se tiče njih zapopadka ali obsežka in pisave, ki se tam rabi. Če se ljudstvu prikupujejo po unem in po tisti, jih bo ono prav rado in skrbno iskalo in bralo, sicer pa zavrglo. Kako se bo pač zaljubilo v take knjige in liste, kjer nahaja reči in besede, ki jih ne razuméva? Kaj mora reči in si misliti naš slovenski kmet, kadar bere, postavim, besede: hipoteza, objektivni, subjektivni, pozitiven, organizem, suspendirati, absolutno, privilegij, inteligencija, vzdigniti diplomu, zahtévati, sředstvo, državoprvnost, liberalnost, itd. itd.? Bomo li morda Nemce posnémali? — Med tem, ko nam zadnji „Slovenec“ oznanja, da dan na dan v Celovcu (na Koroškem) pokriva mésto gosto megla, in da ni mraza, imamo mi tukaj zdaj tistega in tudi leda po potokih zadosti. Čudno!

Deželni zbori.

Koroški. V 9. seji se je zbor večidel ukvarjal z vladinim predlogom zastran nove razdelitve dežele v okrajna glavarstva. Dotični odbor je zbornici priporočil, naj ga sprejme, kar je tudi storila, samo da je pri posameznih majhne spremembe nasvetovala, kakor n. pr. pri velikovškem, ki naj se loči v dve glavarstvi: v velikovško in pliberško. Bo jih po tem takem vseh skupaj 12 na Koroškem, — pa to je le prehodna naprava; naše misli razodeva današnji vodni članek. — V 10. seji je prišel Železnikov predlog na versto. Poročnik Canaval je povedal misli dež. odbora o tej zadevi ter predložil, naj se Nj. Veličanstvo v posebni adresi zaprosi, posebna prošnja do ministerstva vložiti, naj da se Rudolfova železnica prej ko mogoče izdela

— in za to odbor 5 poslancev izvoli, kar je zbornica tudi odobrila.

Štajerski. V. 7. seji je izročil g. deželni namestnik cesarski manifest in patent od 20. sept. v slovenskem jeziku. Prvi predmet dnevnega reda je bilo sporočilo deželnega odbora o založbi vojaških odgojišnic. V letu 1754 so štajerski stanovi obljubili k strožkom za vojaško odgojišče v Wiener Neustadtu na leto 5000 g. pod to pogodbo plačevati, da se osnuje 12 ustanov za revne štajerske otroke. Ta letni donesek je s časom jako narastel, torej predlaga deželni odbor, naj dež. zbor pooblasti odbor, pogoditi se z vlado, da se letni donesek zopet na 5000 gld. zniža. Po predlogu dra Rechbauera sklene zbor, naj se dež. odboru naroči, da preiskuje pravno veljavo stanovskega sklepa od leta 1754, in da se ali letni donesek zniža, ali pa da se s tem denarjem osnujejo štipendije za deželne učilnice. — Tudi se je sklenilo, naj se z naprej le vseučiliščnim učencem, ki se učé zdravilstva v Gradcu, ustanove, podeljujejo.

V naslednji seji je dr. Flekh predložil, naj se dva poslancev za državni zbor izvolita! — Tem gospodom se kaj zelo mudi, kakor da bi nič drugega opraviti ne imeli! Koliko sedežev je še praznih leta in leta, — pa se vendar sterpi; ali ti nočejo kar nič čakati.

Isterski zbor se je nadalje posvetoval za stran dogodka v Paznu, kjer se je dozdanje mestno starešinstvo razpustilo, in razodel misel in željo, naj bi vlada nobenega tujca za začasnega vodja in oskerbnika ne postavila. Derž. pooblaščenec je pri tej priliki povedal, zakaj da je vlada uradnika za začasnega vodnika izvolila in da se je to le izjemno zgodilo, da jej je pa tudi čez vse mar za občinsko samostojnost in samoupravo in da se bode kmalo vse predruščilo.

Bukovinski. Zaupnica se je skorej enoglasno odobrila in sprejela. — Centralisti naj bi vendar poslušali, kaj večina narodov zahteva!

Niže-avstrijski. Iz tega zbora, ki ga dunajski politikarji imajo za čudo in cvet vse bistroumnosti, zgovernosti, izverstnosti in izglednosti v vsakem oziru (kar pa hvala Bogu ni res), ni še razum razgovora o adresi ali bolje protestu nič posebnega povedati. Ta pa je bil zares kolosalen, bodisi kar se tiče govornikov, ki so nam po imenu že vedidel znani, ali njihovih govorov in protestov. Več ko 21 jih je govorilo in razgovor je trajal cele 3 dni. Kurandu se je to kaj dobro zdelo, kajti pisal je bahaje se, s kako radovednostjo in pazljivostjo da ves svet v to zbornico kuka, ki nekako še kaže derž. parlament. In res, strašno je ropotalo v tem mlinu — hočemo reči zboru, govorniki so klicali nebo in zemljo na pomoč zoper sept. razglas, zaterjevali svojo „Verfassungstreue“ in Bog ga vedi, kaj še vse, prekrižali pa in obsodili ministerstvo, da bo, če bo hotlo, za vselej dosti imelo. Tako n. pr. je rekel pl. Megerle — Mühlfeld — Napoleon, da je ministerstvo s tem razglasom krono kaj zelo osramotilo in da ni pričakovati porazumljenja za Ogru — ergo oži zbor mora biti! Berger je djal, da je razglas figov list, s katerim se je absolutizem zakril! Sindler, veliki varuh svobode (!), je pa nasvetoval, naj bi vse dozdanje avstrijske konstitucije v veliko pariško razstavo l. 1867 poslali itd. Po pravici pravi Schuselka, da je vsa ta opocijca otročja in kaj smešna in brez vse pravne podlage, da le takšni ljudje tako kvasiti morejo, ki jim za nič mar ni, ki pa le tistim po volji delajo, ki bi radi pravo opocijco odpravili, in — če že konstitucije k pariški razstavi pošljejo, naj se zraven pritvezejo tudi vsi ti vitezi, ki od l. 1848 o vseh mogočih konstitucijah sanjarijo, pa si vendar nikoli prave ne izmislijo! Le kardinalova stranka ni s temi v en rogo tro-

bila, opominjaje k zaupanju v vladine namere. Pa vse to ni nič pomagalo, protest je bil z veliko večino glasov (zoper 10) sklenjen in vladi odposlan, ki ga bode pa gotovo pod klop vergla in svojo pot naprej šla, ki pelje k porazumljenju, kakor mi vsi terdno pričakujemo.

Solnograški se bode neki že 21. t. m. končal. Ta je res priden in zasluži „sehr gut“. Tudi on je skoval nek protest, v katerem tirja ustavnost à la Smerling!

Ptuje dežele.

Italija: Sv. oče Pij in kralj Viktor Emanuel se ne moreta zedinite. Vse strune se napenjajo, da bi se zravnale talijanske homatije, — pa vse je zastoj. Najnovejše novice pa so take, da na poravnanje še misliti več ni. Reči tako stojé, da ima cerkev priti ob vse svoje premoženje. Napravila se bode menda postava, naj vse cerkveno premoženje pride deželni vladi v roke, ona naj ga obravnjuje, duhovniki pa kakor drugi uradniki dobivajo plačo svojo iz državne blagajnice. To se pa pravi rubiti in ropati, pa cerkvenim postavam naravnost nasproti ravnati. Se ve da so vsi škofje na nogah in protestujejo proti taki krivici. To je tudi njihova pravica in dolžnost. Kar se pa nam narobe in škodljivo zdi, je to, da so se obrnili na Napoleona in cesarico Evgenijo, naj bi jim pomagala. Gotovo bode vse to brez vsega sadu, zraven se pa škofom to za zlo jemlje, ker pomoči iščejo zunaj dežele — pri ptujem vladarju. To ni pametno, — ljudje in časniki jih že dolžijo in černijo rekši, da so izdajice. — Dobro se ta klopčič gotovo ne bode razmotal. —

Švedska. Časniki pišejo, da je švedski kralj in njegova vlada blage misli, deželno ustavo premeniti v duhu svobode in ravnopravnosti. Dozdaj so v državnem zboru sedeli večidel in na škodo drugih ljudi le plemenitaši in duhovniki; po vladinej volji pa naj voli vse ljudstvo svoje poslance in to naravno ali direktno. Res ta kraljeva volja je zlata vredna; pa vendar se je sperva kazalo, da to ne pojde srečno izpod rok, in da morebiti še kri poteče: dozdan samo in edino opravičeni stanovi so se postavili po koncu in niso kazali volje odstopiti od svojih starih predprav. Poslednje dni pa se je reč zasukala na bolje in upamo, da se vse z lepo poravna in popravi, — kar se je po najnovejšem sporočilu tudi res zgodilo. Predlog vlade o preuredbi državne ustave je bil z večino glasov odobren in sprejet. Viši stanovi zgubé svoje predpravice.

Belgija. Kralj Leopold I. je 10. t. m. umerl — vsemu ljudstvu je serčno žal po tem dobrem kralju; že 25 let sedi na kraljevskem prestolu in skerbi modro in dobroserčno za slavo in srečo svojih podložnikov. Sam večni Bog ve, kaj po njegovej smerti navstane, — nekteri mislijo in očitno terdijo, da bode, kakor hitro kralj oči zatisne, Napoleon svojo roko stegnil po Belgiji in jo pridružil ali po novi šegi — anektiral. Pravijo, da je našemu princu Maksu, ki ima hčer Leopoldovo za svojo ženo, celo zavoljo tega daroval Mehikansko cesarstvo in ga odpravil v daljno Ameriko, da mu ne bode morebiti na poti ob pripravnem času. — Lesica je Napoleon, in skorej pride na den, kaj in kako. —

Mehikansko. Ker ravno o Maksu govorimo, pa le tudi očitno povejmo, kako se temu cesarju godi. Vse je omilovalo tega ljubljene našega princa, da gre v daljno Ameriko za cesarja v tako deželo, kjer šteje monarhija le malo prijatlov in ktera je bližnja država severno-amerikanski republik. To cesarstvo ne more dolgo in srečno obstati, kar se gotovo že kaže. Prej ko ne bode severo-amerikanska republika o pervev priložnosti vojsko napovedala sosed-

njemu cesarstvu mehikanskemu. Že je poslala republikanska vlada generala Shofielda v Pariz, menda s to nalogo, naj Napoleona pregovori, da ne pošilja novih vojsčakov, timveč da bi domu poklical še to vojsko, ktera je zdaj v Mehiki cesarju Maksu v pomoč. Že to nič dobrega ne kaže. Pa še več. Washingtonska vlada je poslala generala Logona kakor svojega poslanca v Mehiko, pa ne k vladi cesarke, timveč k vladi republikanske puntarskega predsednika Juareza. To pa je očitno znamenje, da noče nič vedeti od vlade cesarja Maksa. Ne bode dobra — morebiti skorej že slišimo, da je Maks spet prišel v Evropo. —

Razne novice.

* Dr. Munda, rojen v št. Marjeti na slov. Štajerju, ki je bil na Tomanovo mesto za advokata v Radoljco na Gorenkem izvoljen, nastopil je svojo službo 1. dec. t. l. — Za gotovo pričakujemo, da se bode obnašal po tirtjavah sedanjega časa in da bode dajal vedno po zgledu svojega slavnega prednika narodu, kar je narodovega!

* G. Andrej Kodrič, rojen iz goriške grofije, imenovan je za pravega učenika na kr. gimnaziji v Oseku na Slavonskem. Živili!

* (Narobe svet.) Naša slovenska Radgona je g. Blagatinška žl. Kaiserfelda izvolila za svojega častnega mestjana zavoljo govora, s katerim je Slovencem jemal vse pravice, imenoval njih postopanje antidinastično, antimonarhično in illiberalno (gut gebrüllt, Blagatinšek!!!) zagovarjal nemškutarsko februarno ustavo in spodbijal naša zastopnika gg. dr. Razlaga in Hermana. Vemo, da celo mesto gotovo ni teh misli pa je že taka pri nas Slovincih! Za župana in srenjske odbornike so se volili samo gospođe, nemške slave in omike pijani; — zatorej narobe svet!

Duhovske zadeve.

Kerška škof.: G. Oberjörg Mih. gre za provizorja v Holmnicu, g. Jergič L. nart pa v Trebliču.

Ljubljanska škof.: G. Fr. Štrukelj gre za kaplana v Čatež, g. Jan. Germ pa v spodnjo Idrijo.

Lavantinska škof.: G. Juri Rubin gre za kaplana k sv. Martinu na Pohorje, g. Ant. Suhač pa na Ruše.

Terzaška škof.: G. Dom. Zavlovič iz poreške škofije je imenovan župnik v Šumbergu. Gg. Dom. Bonifazio opravnik duhovskih in šolskih zadev pri terzaškem magistratu, Jož. Sinčič, realni vodnik v Piranu, in Matija Jurinac, moščenški župnik, imenovani so častni korarji. G. Šimen Karolnik gre za domačega koop. v Lanišče.

Loterija.

Terst: 76 7 40 50 66.

Prihodnje srečkanje je 23. decembra 1865.

Dunajska borsa 15. decembra 1865.

5% metalike	63.15
5% nacional	66.20
1860 derž. posoj	84.5
Bankine akcije	764
Kreditne	158.30
London	105.30
Novi zlati	7.5 1/2
Srebro	106.25

15. t. j. včeraj bila je tiskarna obravnava proti gg. Schleichertu, Krasniku in Grinkoli; trajala je od 9—12 1/2 dop., pop. pa od 4—6 1/4. Razsodba se naznani še le danes.